

ความหลากหลายของ ภาษาและชาติพันธุ์ : ทรัพยากรล้ำค่าหรือปัญหาที่แก้ไม่ตก*

The diversity in language and ethnicity :
an unsolved problem or a valuable resource

สุวิไล เปรมศรีรัตน์**

Abstract

SEA is one of the world's richest areas for diversity in languages and ethnicities. Thailand, situated in the heart of SEA is the home of over 60 ethnolinguistic groups. This paper focuses on the diversity and the distribution of ethnolinguistic groups within Thailand and adjacent areas, also discussed are the language ecology, the ethnic identity and the social status of Thailand's various ethnolinguistic groups, the national language policy, and the effects of local administration that contribute to the decline, revival, or maintenance of a language. In Thailand two different ways of thinking have led to different policies and managements; one, that the diversity in languages and ethnicities is an unsolved problem; and two, that the diversity in language and ethnicity is a valuable resource. Finally, the paper reveals how academics and their research activities have been providing opportunities for ethnic minorities (our heritage of humanity). These ongoing activities include language development, multilingual education for ethnic minorities, and revitalization programs for endangered ethnolinguistics groups.

บทคัดย่อ

เอเชียอาคเนย์เป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ใจกลางของเอเชียอาคเนย์ จึงมีความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก บทความนี้เสนอความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในเอเชียอาคเนย์ ผลงานการศึกษาการกระจายตัวกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งมีกว่า 60 กลุ่ม พร้อมทั้งลักษณะทางนิเวศน์ สถานภาพทางสังคม ความสำคัญและปัญหาด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากอิทธิพลของภาวะกระแสโลกในปัจจุบัน รวมทั้งนโยบายภาษาในระดับชาติ และการจัดการในระดับท้องถิ่น ที่นำไปสู่การขัดแย้ง การเสื่อมสลาย หรือการฟื้นฟูและการดำรงอยู่ของชุมชนภาษาและชาติพันธุ์ต่างๆ และนำเสนอแนวคิดที่ต่างกันเกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ กล่าวคือความหลากหลายเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตก หรือความหลากหลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าซึ่งนำไปสู่วิธีดำเนินการที่ต่างกัน ในช่วงท้ายได้เสนอบทบาทของการศึกษาวิจัยและกิจกรรมทางวิชาการ ที่เอื้อต่อการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นฐานของการสร้างโอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์ย่อย และการบำรุงรักษามรดกของมนุษยชาติ เช่น การพัฒนาภาษาเพื่อการจัดการศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อย การบันทึกองค์ความรู้และโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เป็นต้น

* บทความนี้นำเสนอในการสัมมนา “ชาติและชาติพันธุ์ วิถีชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน” ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร วันที่ 26-28 มีนาคม 2546

** ศาสตราจารย์สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในระดับโลกและภูมิภาค

การสำรวจภาษาจาก Ethnologue (Grimes and Grimes, 2002) ปรากฏรายงานจำนวนภาษาในทวีปเอเชียมีถึง 2,400 ภาษา และเฉพาะในเอเชียอาคเนย์มีมากกว่า 1,000 ภาษา

จากประสบการณ์ในการทำงานภาคนามทางภาษาศาสตร์ในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะลาว เวียดนาม และมณฑลยูนนานสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ผู้เขียนได้พบความซับซ้อนหลากหลายของผู้คนในแง่ภาษาและชาติพันธุ์ เป็นอย่างมาก ในพื้นที่หนึ่ง ๆ จะพบว่ามีคนหลายเผ่าพันธุ์ภาษาดั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กัน ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาสำรวจภาษาขมุถิ่นต่างๆ ได้พบชาติพันธุ์ขมุในตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ ข้ามพรมแดนประเทศ/รัฐ ในไทย ลาว เวียดนามและจีน ได้พบว่าในทุกพื้นที่ นอกจากกลุ่มชาวขมุยังพบกลุ่มที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มไทดำ ไทแดง ไทลื้อ พวน และลาว ในเขตประเทศลาว กลุ่มไทดำ ไทขาว ไทแมน ไทเซียง-ไทเมียง (ไทแดง) ในเขตประเทศเวียดนาม และกลุ่มไทลื้อ ในเขตสิบสองปันนา ประเทศจีน นอกจากนี้ยังพบกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) เช่น อีควส พง ปะซิง (กะบิด) ระเมด รวมทั้งกลุ่มเมือง ไท่ เวียด และกลุ่มอื่นๆ เช่น ม้ง(แม้ว) พุนอย และจีน

ในพื้นที่ต่าง ๆ กัน เป็นต้น โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาจะตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มเป็นหมู่บ้าน ไม่ปะปนกัน แต่ก็มีการแต่งงานข้ามกลุ่ม และมีการผสมผสานทางด้านภาษาและวัฒนธรรมเนื่องจากต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องพึ่งพากัน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ลักษณะบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย พิธีกรรม บางประการ เพลงและการละเล่น รวมทั้งภาษา ทั้งนี้ โดยทั่วไปกลุ่มที่มีจำนวนประชากรขนาดเล็กจะพูดภาษาของตนและภาษาของชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ และพูดภาษาราชการของประเทศ เช่น กลุ่มขมุในเวียดนามที่อยู่ในเขตเคียนเบียนฟู (เมืองแดง) จะพูดภาษาไทดำและเวียดนามได้ ขมุที่อยู่ในเขตเชียงขวาง ประเทศลาว จะพูดภาษาพวนและลาว ขมุในจีนจะพูดภาษาไทลื้อและจีนได้ และขมุในภาคเหนือของประเทศไทยจะพูดคำเมืองและภาษาไทย รวมทั้งภาษาลาวเนื่องจากส่วนมากมีประวัติบรรพบุรุษอพยพมาจากฝั่งลาว เป็นต้น ในขณะที่เวียดนามในภาคเหนือของประเทศลาว ซึ่งเป็นเขตที่ชาวขมุตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น คนกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ก็จะรู้ภาษาขมุเช่นกัน ในแง่ของพิธีกรรม การถือผีและการเลี้ยงผี ในหลายพื้นที่ จะมีการผสมผสานและกลุ่มขมุจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ โดยรวมถึงเพลงพื้นบ้าน และการละเล่นบางอย่าง เป็นต้น ส่วนการศึกษาพื้นฐานในระบบโรงเรียนและสื่อมวลชน โดยทั่วไปจะกำหนดโดยภาษาราชการและวัฒนธรรมใหญ่จากส่วนกลางของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ ยังได้พบว่าแม้แต่ในกลุ่มภาษาหนึ่งๆ นั้น ก็ยังมีความแตกต่างในรายละเอียดทั้งลักษณะทางเสียง ศัพท์ ไวยากรณ์ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น การแต่งงาน พิธีกรรม และธรรมเนียมปฏิบัติบางประการ เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น กลุ่มขมุในพื้นที่ต่างๆ มีความแตกต่างในด้านระบบเสียง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการของการเกิดวรรณยุกต์ของภาษาต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์และเอเชีย¹ กล่าวคือ กลุ่มภาษาขมุในเขตประเทศเวียดนาม ตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศลาว และบางส่วนของ

¹ มีรายละเอียดในบทนำของหนังสือชุด Suwilai Premrarat, 2002. *The Thesaurus and Dictionary Series of Khmu Dialects in Southeast Asia*. Mon-Khmer Studies-Mahidol University Special Publication No. 1, Bangkok, Thailand ซึ่งเป็นผลของการศึกษาภาษาขมุ 7 ถิ่นในประเทศไทย ลาว เวียดนาม และจีน ได้รับทุนสนับสนุนจาก SEASREP

ประเทศจีน จะยังคงลักษณะดั้งเดิม คือ ไม่มีระบบวรรณยุกต์ แต่ใช้ลักษณะของเสียงพยัญชนะต้น โห่ และอ โห่ ในการแยกความแตกต่างของความหมายและคำศัพท์ ในขณะที่กลุ่มชนในเขตตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศลาว ในประเทศไทย และบางส่วนของประเทศจีน จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงไปสู่ระบบการมีวรรณยุกต์ โดยบางพื้นที่จะมีลักษณะน้ำเสียง (register language) ได้แก่ เสียงใสปกติ เสียงแหบใหญ่หรือเสียงบีบ และบางพื้นที่จะเป็นภาษามีวรรณยุกต์ (tone language) ได้แก่ มีเสียงสูงต่ำลักษณะต่าง ๆ (Suwilai, 2000) และใช้ลักษณะน้ำเสียงหรือวรรณยุกต์ในการแยกความแตกต่างของความหมายและคำศัพท์ เป็นต้น

การกระจายของกลุ่มชนในเขตตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ใน 4 ประเทศข้างต้นนั้น เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีภาษาและวัฒนธรรมต่อเนื่องข้ามพรมแดนประเทศ ซึ่งอันที่จริงแล้วลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ก็จะมีในกลุ่มชนอื่นๆ อีก เช่น กลุ่มภาษาเขมร ซึ่งพบต่อเนื่องทั้งในเขตอีสานใต้ของไทย ในประเทศกัมพูชา และในเขตบริเวณปากแม่น้ำโขงในเวียดนามตอนใต้ หรือกลุ่มภาษามลายู ซึ่งพบใน 4 จังหวัดทางภาคใต้ของไทย และต่อเนื่องไปจนถึงประเทศมาเลเซีย ซาราวัก บรูไน สิงคโปร์ เป็นต้น รวมทั้งกะเหรี่ยงและมอญในเขตภาคตะวันตกของประเทศไทยและประเทศพม่า และกลุ่มไท-ลาวกลุ่มต่างๆ ซึ่งกระจายไปทั่วบริเวณของแผ่นดินเอเชียอาคเนย์ ซ้อนทับกลุ่มมอญ-เขมรต่างๆ กล่าวได้ว่าสายภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของคนส่วนใหญ่ในเอเชียอาคเนย์ ต่อเนื่องข้ามพรมแดนรัฐชาติที่กำหนดขอบเขตสังคม การเมือง และการปกครองที่ชัดเจนในปัจจุบัน

ชาวชนในลาว

ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย

สำหรับเฉพาะในเขตประเทศไทย จากงานวิจัย “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย” ของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล² พบว่าประชากรในประเทศไทยกว่า 60 ล้านคนนั้นมีภาษาพูดต่าง ๆ กันถึงกว่า 60 กลุ่ม ซึ่งจัดอยู่ใน 5 ตระกูลภาษาใหญ่ซึ่งพบในเอเชียอาคเนย์ทั้งสิ้น ได้แก่ ตระกูลไท ตระกูลออสโตรเอเชียติก (มอญ-เขมร) ตระกูลจีน-ทิเบต (ทิเบต-พม่า) ตระกูลออสโตรเนเซียน (มาลาโยโพลีเนเซียน) และตระกูลม้ง-เมี่ยน (ม้ง-เย้า) ทั้งนี้ โดยมีขนาดของจำนวนผู้พูดในแต่ละกลุ่มภาษาแตกต่างกัน และต่อเนื่องข้ามพรมแดนประเทศดังกล่าวข้างต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่พบในเขตประเทศไทย ดังนี้

- ตระกูลไท (Tai language family) มีจำนวน 24 กลุ่มภาษา มีผู้พูดเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ คือ จำนวนร้อยละ 94 และกระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศ

- ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic language family) มีจำนวน 22 กลุ่มภาษา มีผู้พูดใน

² สุวิไลและคณะ, 2545. แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย ผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นการศึกษาค้นคว้าในระดับหมู่บ้านทั่วประเทศ จัดเก็บเป็นฐานข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบของแผนที่ระดับประเทศ ภาค จังหวัด และอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์

ประเทศไทยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ เป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย มีจำนวนร้อยละ 4.3 ของประชากรในประเทศ

- ตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan language family) มีจำนวน 11 กลุ่มภาษาหลัก ผู้พูดในประเทศไทย ส่วนมากพบในเขตภาคเหนือและตะวันตก มีจำนวนร้อยละ 1.1 ของประชากรในประเทศ

- ตระกูลออสโตรเนเซียน (Austronesian or Malayo-Polynesian language family) มีจำนวน 3 กลุ่มภาษา มีผู้พูดในประเทศไทยส่วนมากพบในตอนใต้ของประเทศ มีจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ

- ตระกูลม้ง-เมี่ยน (Hmong-Mien or Miao-Yao language family) มีจำนวน 2 กลุ่มภาษา มีผู้พูดในประเทศไทยส่วนมากพบในตอนเหนือของประเทศ มีจำนวนร้อยละ 0.3 ของประชากรในประเทศ

นอกจากนี้ ใน 60 กลุ่มดังกล่าว ยังพบว่า มีผู้พูดภาษาไทยกลางมากที่สุดคือร้อยละ 39 รองลงไปคือภาษาลาวอีสานร้อยละ 28 ภาษาคำเมืองร้อยละ 10 ภาษาปักษ์ใต้ร้อยละ 9 ภาษาเขมรถิ่นไทยร้อยละ 3 ภาษาไทย-โคราช ผู้ไทย กูย (ส่วย) อุ้อ ไทยเลข ลาวหล่ม กะเหรี่ยง แต่ละภาษาร้อยละ 1 และภาษาอื่น ๆ ไม่ถึงร้อยละ 1 คอภาษาเป็นต้น

ทั้งนี้ โดยกลุ่มภาษาซึ่งร่วมเชื้อสายอยู่ในตระกูลต่าง ๆ กันนี้ จะกระจายและปะปนกันอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ดังปรากฏในแผนที่ภาคและจังหวัดเป็นต้น และแม้แต่ในแต่ละตำบล ก็จะประกอบไปด้วยประชากรที่มีพื้นฐานทางด้านภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์แตกต่างกัน ในหลายกรณี หลายหมู่บ้านก็ยังมีประชากรที่แตกต่างกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ อีกด้วย

ชาวไทเขียง
ในเขตเกาะฮอน
เวียดนาม

สถานภาพทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่าง ๆ ในปัจจุบัน

กลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน มีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน ทั้งนี้ โดยนอกจากจะเป็นภาษาแม่ (mother tongue) ภาษาที่หนึ่ง (first language) หรือภาษาพื้นบ้าน (vernacular local language) ที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันในครอบครัวและชุมชนซึ่งมักจะผูกพันกับชาติพันธุ์^๖ และตระกูลภาษาแล้ว บางกลุ่มภาษายังทำหน้าที่เป็นภาษาท้องถิ่น หรือเป็นภาษาของภูมิภาค (regional language) เนื่องจากเป็นภาษาของคนส่วนใหญ่

^๖ แม้ว่าภาษาและชาติพันธุ์จะไม่ใช้สิ่งเดียวกัน แต่ในหลายกรณี ภาษาและชาติพันธุ์มีความเกี่ยวเนื่องกัน ความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน มักจะมาจากการมีประวัติศาสตร์ เชื้อสาย วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต หรือภาษาร่วมกัน และที่สำคัญมีสำนึกของความเป็นกลุ่มเดียวกัน

ในภูมิภาค และใช้เป็นภาษากลาง (lingua franca) ของกลุ่มชนทั้งหลายในพื้นที่เดียวกันอีกด้วย เช่น กรณีของภาษาคำเมืองในเขตภาคเหนือตอนบน ภาษาลาวอีสานในเขตภาคอีสานตอนบน หรือภาษาปักษ์ใต้ในเขตภาคใต้ และภาษาไทยกลางในเขตภาคกลาง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็มีภาษาที่ได้รับการยกย่องให้มีบทบาทหน้าที่เป็นภาษาราชการหรือภาษาประจำชาติ ใช้เป็นภาษากลางของคนทุกหมู่เหล่าในประเทศ (national language หรือ official language) ซึ่งได้แก่ การใช้ภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นภาษาในการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถานศึกษา ภาษาของสื่อมวลชน และภาษาในงานราชการต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีภาษาต่างประเทศที่ใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารในระดับนอกประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

จากบทบาท หน้าที่ และสถานภาพทางสังคมของกลุ่มภาษาต่างๆ ที่แตกต่างกันดังกล่าว มีผลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มภาษาต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสภาวะโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน เศรษฐกิจสมัยใหม่และวัฒนธรรมจากประเทศมหาอำนาจที่ควบคุมสื่อมวลชนมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก และเข้าถึงทุกครัวเรือนในประเทศ แม้ในเขตห่างไกล โดยผ่านทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์ อีกทั้งปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านและการไม่มีนโยบายภาษาในระดับชาติที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับภาษาข้อย่อยในสังคม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลักษณะนิเวศน์ของภาษาต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพดั้งเดิม อีกทั้งไม่มีการวางแผนและการจัดการในระดับท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นำไปสู่ความขัดแย้งในบางพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนรอยต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ภาษาพื้นบ้านของผู้คนในบริเวณดังกล่าว หรือ ภาษาชายขอบ (marginal languages) ในหลายพื้นที่ที่จะพบภาษาชนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างกันเป็นหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นผลมาจากการอพยพโยกย้ายของประชากร เพราะปัญหาการเมืองภายในของประเทศเพื่อนบ้านที่ยังไม่สงบและจัดการไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพคือโอกาสของประชากรในบริเวณนี้ ทั้งในแง่ของโอกาสทางการศึกษา การเมือง สังคม สาธารณสุข รวมทั้งปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน เนื่องมาจากการไม่มีสัญชาติ ทำให้ขาดโอกาส ขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต ไม่สามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดีเท่าที่ควร เช่น กระเหรี่ยงกลุ่มต่าง ๆ

ไทใหญ่ ว้า มอญ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยในพื้นที่ต่างกันจะมีปัญหามากน้อยแตกต่างกันไป และในบางพื้นที่ยังมีความไม่สงบ เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ

ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มเล็กกลุ่มน้อยที่กระเจาอยู่ในประเทศ เช่น กลุ่มพลัดถิ่น (displaced languages) ซึ่งตั้งถิ่นฐานในเขตประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพราะปัญหาสงคราม ในบ้านเกิดเมืองนอนในอดีตบางกลุ่มอาจอยู่นานกว่าร้อยปี เช่น ลื้อ ของ ไช่ พวน ญ้อ ไช่ เป็นต้น หรือกลุ่มเล็กๆ ที่ตกอยู่ในวงล้อมของกลุ่มอื่นที่มีสถานภาพเหนือกว่า (enclave languages) เช่น ญ้อกูร ทะวี่ง ละว้า (ก่อง) ของ กระซอง จัมร อิมปี ประชากรต้องมีการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันโดยทั่วไปประชากรกลุ่มเหล่านี้จะพูดได้หลายภาษา เพราะนอกเหนือจากภาษาแม่ ซึ่งใช้ในครัวเรือน ในชุมชนแล้ว ยังพูดภาษากลางของท้องถิ่น เพื่อการติดต่อสื่อสารทั่วไป การค้าขาย รวมทั้งใช้ภาษาราชการได้ด้วย เพื่อรับการศึกษาในโรงเรียนหรือติดต่อสถานที่ราชการ โดยมีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาแม่ลดลงเรื่อย ๆ และใช้ภาษาราชการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นภาษาของการศึกษา ภาษาของสื่อมวลชน จนในที่สุดภาษาแม่ก็จะเสื่อมสลายหมดสิ้นไปเช่นเดียวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ประจำกลุ่ม มีผลให้บางกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงตนเองเข้าสู่วัฒนธรรมและภาษาไทยไม่ทันหรือไม่ได้ดี เกิดปัญหาขาดความมั่นใจ สังคม และชุมชนอ่อนแอ ยากต่อการพัฒนา กลุ่มภาษาเล็กภาษาน้อยหรือภาษาในวงล้อม

หลายภาษาเป็นภาษาดั้งเดิมของคนในเอเชียอาคเนย์มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความรู้เกี่ยวกับคนในดินแดนแถบนี้ของโลก ซึ่งได้สืบสานต่อเนื่องมาเป็นพันปี แต่ในปัจจุบันอยู่ในภาวะวิกฤตและอาจไม่สามารถดำรงอยู่รอดพ้นศตวรรษนี้ไปได้ หากไม่ได้รับการช่วยเหลือภาษาเหล่านี้มีจำนวนทั้งสิ้นถึงประมาณ 14 กลุ่มในจำนวนกว่า 60 กลุ่มภาษาในประเทศไทย ได้แก่ ภาษาซอง กะซอง จัมเร ชะโอจ มลาบรี เกนชีว จูสุกร โซ (ทะวีง) ละเวือะ ละว้า (ก่อง) อึมปี นิซุ อุรักละไว และมอเก็น/มอเกล็น ปัญหาของการสูญเสียความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์มีลักษณะเช่นเดียวกับความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งกำลังเกิดขึ้นในสภาวะโลกปัจจุบัน แต่ภาวะวิกฤตทางภาษาและวัฒนธรรมมีลักษณะรุนแรงและรวดเร็วในสภาพสังคมปัจจุบัน นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน Michel Krauss (1992) ประมาณการไว้ว่าในจำนวนภาษา 6,000 กลุ่มในโลกมีเพียงร้อยละ 10 ที่อยู่ในภาวะปลอดภัย ส่วนมากเป็นภาษาใหญ่ ภาษาราชการ หรือภาษาประจำชาติ อีกร้อยละ 90 ซึ่งเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยล้วนอยู่ในภาวะวิกฤต

สภาวะที่เกิดกับภาษาและชาติพันธุ์ต่าง ๆ เปรียบได้กับสวนไม้ดอกแห่งภาษา⁴ หลากสีนานาพันธุ์ ดอกเล็กบ้างใหญ่บ้าง รูปลักษณะต่าง ๆ กัน สวยงามตามธรรมชาติ บ้างก็ชูช่อเบ่งบานงดงาม บ้างก็เหี่ยวเฉาโรยรา บ้างก็แคระแกร็น ถูกแมลงร้ายชอนไช ไม่เจริญเติบโต บ้างก็มีอสรพิษที่คุกคามความปลอดภัยของพื้นที่ บ้างก็ออกงามรวดเร็ว ลูกหลาน ถิ่นบริเวณกว้าง ทำลายพันธุ์พืชเล็ก ๆ ที่ไม่แข็งแรงมากขึ้นทุกวัน นานวันเข้าความหลากหลายสีนานาพันธุ์ที่เคยงดงามถึงคู่คี่สายตาคู่ที่พบเห็นก็จะลดลงเรื่อย ๆ ถ้าไม่มีการกำหนดภูมิทัศน์และไม่มีการดูแลที่เหมาะสมก็อาจจะกลายเป็นป่ารกชัฏ หรือสวนรกร้างเต็มไปด้วยวัชพืชที่ไร้คุณค่า ไม่ก่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อมที่สงบ มั่นคง สวยงาม เช่นเดียวกับความหลากหลาย

ของภาษาและชาติพันธุ์ หากไม่มีนโยบายที่เหมาะสม และการจัดการหรือการวางแผนที่รอบคอบ ความหลากหลายจะนำไปสู่ความขัดแย้ง ความเอารัดเอาเปรียบ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และความด้อยโอกาสหรือนำไปสู่การเสื่อมสลายของภาษาและวัฒนธรรมบางกลุ่มชน เป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกของสังคมในทางตรงกันข้าม หากมีการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมเอื้อต่อระบบประชาธิปไตย ปัญหาวิกฤตอาจถูกพลิกให้เป็นโอกาสได้ ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์เป็นทุนทางสังคมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ แม้ในสภาวะโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

แนวคิดเชิงนิเวศน์และนโยบายภาษา

ความแตกต่างหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในสังคมนั้นอาจจะมองได้เป็นหลายแนวทาง⁵ และแต่ละแนวทางจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการวางแผนการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เป็นทางเลือกของสังคมที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ของชนในสังคมเป็นปัญหายุ่งยากทำให้ยากต่อการจัดการ เพราะความแตกต่างทั้งรูปลักษณะ ความคิด ความเชื่อ สถานภาพทางสังคม การประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกัน อาจทำให้มีปัญหาด้านสังคมและการเมือง การปกครอง บางครั้งนำมาซึ่งความขัดแย้ง ทำให้ต้องใช้เวลางบประมาณ และวิธีการเป็นพิเศษในการทำมาตกลงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งพื้นฐานการมองว่าความแตกต่างก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากนี้ทำให้เกิดนโยบายและการดำเนินงานที่พยายามลดหรือจัดการความแตกต่าง เช่น การผสมกลมกลืนให้ประชากรกลุ่มย่อยกลายเป็นเช่นเดียวกับกลุ่มใหญ่ โดยกำหนดให้ใช้เฉพาะภาษากลางและวัฒนธรรมกลางหรือวัฒนธรรมใหญ่การบังคับโดยทางตรงหรือทาง

⁴ Language garden analogy โดย Ofelia Garcia (1990)

⁵ แนวคิดนี้มาจาก Ruiz (1984) ซึ่งได้เสนอข้อคิดเกี่ยวกับภาษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเมือง การปกครอง และผู้วางแผนการปฏิบัติงาน เช่น การจัดการศึกษา

ชาวไคลา ในเคียนเบือนฟู เวียดนาม

อ้อมให้อยู่ในระเบียบปฏิบัติเดียวกัน เช่น การใช้เฉพาะภาษาราชการในโรงเรียน ในสื่อมวลชน และในกิจการต่างๆ เป็นต้น โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างพื้นฐานของประชากรในสังคม ไม่คำนึงว่าประชากร จะรับบริการของรัฐ ได้หรือไม่และอย่างไร สังคมเกิดการต่อต้านขัดแย้ง ไม่สงบสุข หรือไม่ก็สูญเสียอัตลักษณ์ ภาษาและวัฒนธรรม พื้นบ้านประจำกลุ่มอยู่ในภาวะวิกฤตและสูญสลายไปในที่สุด สังคมอ่อนแอ ประชากรบางส่วนและมักเป็นส่วนน้อยที่จะสามารถปรับตัวสู่สังคมและวัฒนธรรมใหญ่ได้ แต่ส่วนมากจะเป็นประชากรที่ปรับตัวไม่ได้ และไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งดูจากภายนอกจะเห็นสังคมที่สงบเงียบมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งภาษาพูด วัฒนธรรม และความคิด วิธีการเช่นนี้ใช้กันอยู่โดยทั่วไปในหลายสังคมและหลายประเทศเช่น ประเทศไทยในยุคเผด็จการและประเทศอื่นๆ แต่มักมีปัญหว่า “ประชากรในสังคมเหล่านี้พัฒนาช้า”

วิธีการเช่นนี้เป็นวิธีการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักของสิทธิมนุษยชน ซึ่งชนแต่ละกลุ่มมีสิทธิที่จะใช้ภาษาแม่ของตน และประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของคนในที่สาธารณะ โดยไม่มีการปกปิดแอบซ่อน องค์การ UNESCO ได้ประกาศตั้งแต่ปี ค.ศ.1951 ว่าในการจัดการศึกษา เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาได้รู้หนังสือโดยผ่านภาษาแม่ของตน เนื่องจากภาษาแม่เป็นภาษาที่เด็กเรียนรู้ตามธรรมชาติเข้าใจได้โดยอัตโนมัติ ผู้เรียนไม่มีความเครียด ไม่มีปัญหาเรื่องไม่เข้าใจความหมายภาษาที่ใช้เป็นสื่อ และสามารถพัฒนาต่อยอดไปได้ จึงใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ผลดีที่สุด

2. ความแตกต่างหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ของประชากรในสังคม อาจจะมีมองว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ เป็นทุนทางสังคม เป็นสมบัติของมนุษยชาติ เนื่องจากทำให้มีวิถีคิด วิถีการมองโลก วิธีการให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป ทำให้มีวิธีแก้ปัญหาหนึ่งได้หลายวิธี ทำให้ไม่อับจน มีทางเลือกแก่สังคม และในขณะเดียวกันรูปลักษณ์ทางกายภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ต่าง ๆ กัน เป็นสิ่งที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดคนทั่วโลก เป็นแนวโน้มของคนในยุคปัจจุบันที่อยากเห็น อยากรู้จัก และเข้าใจผู้คนและวัฒนธรรม พื้นบ้านที่แตกต่าง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ สวยงาม มหัศจรรย์ และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

วิธีการมองความหลากหลายแตกต่างในลักษณะนี้จะทำให้มีการกำหนดนโยบายที่ให้คุณค่าต่อการดำรงอยู่ของภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทำให้เกิดการวางแผนการปฏิบัติงานที่พยายามจะรักษาความหลากหลายให้อยู่ยืน เป็นสมบัติหรือทรัพยากรล้ำค่าของสังคมต่อไป แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับชาติ ซึ่งจะนำสันติสุขความมั่นคงและมั่งคั่งมาสู่สังคมโดยส่วนรวมได้เช่นกัน โดยมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมสำหรับแต่ละชุมชนและแต่ละกลุ่มชน ถ้าถามคือประเทศไทยเรามีนโยบายทางภาษาที่ชัดเจนหรือยัง

ชาวไคลื้อ ที่สามสองปันนา

แนวทางการศึกษาวิจัยและการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการดำรงรักษา ภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หลากหลาย

จากการที่เราจะมีทางเลือกในการมองปัญหาความหลากหลายของภาษา และชาติพันธุ์ของชนในชาติ ในสังคม เป็นได้ทั้งสองแนวทางใหญ่ และแนวทางการดำรงรักษาความหลากหลายน่าจะเป็นทางเลือกที่มีประโยชน์ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางในการศึกษาวิจัยและการจัดกิจกรรมบางประการที่มีส่วนในการบันทึก บำรุงรักษา พัฒนาและฟื้นฟูภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้เป็นทุนทางสังคม เป็นทรัพยากรสำคัญของชาติได้ต่อไป ดังตัวอย่างเช่น

1. การศึกษาและบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชนต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจมนุษยชาติของภูมิภาคนี้ ก่อนที่จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลก ภูวนัตน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาวะวิกฤต องค์ความรู้นี้ยังนำไปใช้ในการพัฒนาเครื่องมือทางภาษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ช่วยประชากรกลุ่มย่อยเป็นสะพานก้าวเข้าสู่สังคมใหญ่ได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพและมีความมั่นใจเช่น การร่วมมือกับเจ้าของภาษาในการพัฒนาระบบเขียนสำหรับกลุ่มที่ไม่มีภาษาเขียน เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการบันทึกภูมิปัญญา เพื่อการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับชุมชน เป็นต้น ในโอกาสต่อไป

ชาวไคลื้อ ที่สืบสองปันนา

ชาวปะจิง ในเขตรอยต่อลาวและจีน

ชาวอีคูล ในเวียดนาม

2. จัดทำกิจกรรมที่จะเสริมพลังให้ชุมชนเข้มแข็ง เสริมสร้างอัตลักษณ์ และความเชื่อมั่นในพลังของตนเอง เช่น โครงการฟื้นฟูภาษา และวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต โดยร่วมมือกันระหว่างชุมชนและนักวิชาการ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ เช่น สร้างเครื่องมือทางภาษา สร้างระบบเขียน จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน รวมถึงการสร้างสื่อการเรียนการสอน การฝึกครูชุมชน และการฝึกปฏิบัติบริหารจัดการด้านการเงิน การบัญชี หรือการเขียนรายงาน การเขียนโครงการ เป็นต้น ดังกรณีตัวอย่างของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา และวัฒนธรรมของ โดยชาวบ้านของ จังหวัดจันทบุรี และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นที่ปรึกษาด้านวิชาการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อมแก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ฉ้อกูร ละว้า (ก่อง) โซ่ (ทะวืง) ด้านการศึกษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่ในความสนใจของแต่ละชุมชนเช่น การศึกษาปะ เร่ เร่ วัฒนธรรมดนตรีในวิถีชีวิตของชาวฉ้อกูร การศึกษา และฟื้นฟูหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น เสื้อก้านฉาน เสื้อหวายลวดลาย เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายประจำกลุ่ม เป็นต้น รวมทั้งการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งพบปะ จัดกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนและบุคคลทั่วไป เป็นต้น

ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์โดยรวมเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคที่มีคุณค่า ทั้งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคม การเมืองและเศรษฐกิจ แม้จะไม่ง่ายต่อการปกครองและการจัดการ แต่ถ้ามั่นนโยบายที่เหมาะสม มีการวางแผนที่ดี จะสามารถเปลี่ยนปัญหายุ่งยากให้เป็นทรัพยากรล้ำค่าของชาติได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- สุริยา รัตนกุล, สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ถักขณา คาวรัตน์หงษ์ และวชิร เภรณัฏ วรรณดี. 2544. รายงานการวิจัยสถานภาพชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. ทูลสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2545. รายงานการวิจัยแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2544. “ภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต.” รวมบทความวิชาการภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. หน้า 21-37. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2543. “พัฒนาระบบเขียนภาษาของ.” ภาษาและวัฒนธรรม 19(2): 5-8.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2542. “ภาษาและกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลาง.” สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 10. หน้า 4699-4707.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2542. “ภาษาและชาติพันธุ์ในเขตที่ราบสูงโคราช.” สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. หน้า 267-284. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2541. พัฒนาสื่อภาษาพื้นบ้าน กรณีภาษาเขมรอินไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2529. “โลกทัศน์ในภาษาขมุ.” วารสารธรรมศาสตร์ 15(1): 94-113.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2529. “ชุมชนหลายภาษาที่บ้านเมืองสิง” วารสารภาษาและวัฒนธรรม 6(2):11-35.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. 2545. “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย” วารสารภาษาและวัฒนธรรม 21(1): 5-35.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และสุพมาวดี จำหริญ. 2527. ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และอรรณพ ภูอิสระกิจ. 2539. ลักษณะและการกระจายของภาษาเขมรอินไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของพหุวัฒนธรรมสะกด. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิญา บัวสรวง และสุวิไล เปรมศรีรัตน์. 2541. สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: อีสาน. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- Fase, William, Jaspaert Koen and Sjaak Kroon. Eds., 1992. **Maintenance and Loss of Minority Languages**. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Fishman, Joshua A. 1999. **Handbook of Language and Ethnic Identity**. Oxford University Press.
- García, O. 1992. **Societal Bilingualism and Multilingualism (Mimeo)**. USA: New York.
- Grimes, Joseph E. and Barbara F. Grimes. 2002. **Ethologue**. USA: SIL International.
- Kormondy, Edward J. and Daniel E. Brown. 1998. **Fundamentals of Human Ecology**. New Jersey: Prentice Hall.
- Krauss, Michael. 1992. "The world's languages in crisis." **Language** 68(1): 4-10.
- Ruiz, R. 1984. "Orientations in language planning." **NABE Journal** 8(2): 15-34.
- Smalley, William A. 1994. **Linguistic Diversity and National Unity**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Suwilai Premssirat. 2004. "Language endangerment and language revitalization in Thailand: a case study of Chong." *Endangered Languages of the Pacific Rim*, pp.169-179. Lectures on Endangered Languages: 4 - From Kyoto Conference 2001.
- Suwilai Premssirat. 2003. "Khmu dialects: a case of register complex and tonogenesis." Proceedings edited by Shigeki Kaji, **The International Symposium Cross-linguistic Studies of Tonal Phenomena**. The Research Institute for Languages and Cultures of Asia and Africa (ILCAA), Tokyo University of Foreign Studies, December 17-19, 2002.
- Suwilai Premssirat. 2002. **The Thesaurus and Dictionary Series of Khmu Dialects in Southeast Asia**. Mon-Khmer Studies-Mahidol University Special Publication No. 1.
- Suwilai Premssirat. 2002. "Appropriateness in Khmu culture." **Mon-Khmer Studies** 32: 117-129.
- Suwilai Premssirat. 2002. "Report on the Chong revitalization workshops." **Mon-Khmer Studies**. 32:175-179.
- Suwilai Premssirat. 2001. "The future of Nyah Kur." In Robert S. Bauer (Ed.) **Collected Papers on Southeast Asian and Pacific Linguistics**, pp. 155-165, Canberra: The Australian National University.
- Suwilai Premssirat. 2000. **So (Thavung) Dictionary**. University of Melbourne Press.
- Suwilai Premssirat. 1998. "Language maintenance and language shift in minority languages of Thailand: a case of So (Thavung)." In **Studies in Endangered Languages**. Papers from the International Symposium on Endangered Languages, Tokyo, November 18-20, 1995, Kazuto Matsumura (Ed.). Tokyo, Japan.
- Suwilai Premssirat. 1997. "Linguistic contributions to the study of the Northern Khmer Language of Thailand in the last two decades." **Mon-Khmer Studies**. 27: 129-136.
- Suwilai Premssirat. 1996. "Language and ethnicity in the Korat plateau." **The Dry Areas in Southeast Asia: Harsh or Benign Environment?** Papers presented at Kyoto-Thammasat Core University Seminar, Kyoto, 21-23 October 1996.
- Suwilai Premssirat. 1989. **Khmu: A Minority Language of Thailand** (including "A Khmu grammar" and "A study of Thai and Khmu cutting words"). **Pacific Linguistics Series A 75**. Canberra: The Australian National University.